

Paradigme ale educației

Prof.drd. Cristian Ovidiu LUCACI

Cuprins

Introducere.....	2
I. Definiție.....	3
II. Contextul educației.....	4
III. Concepții de bază despre lume și viață.....	6
III.1. Viziunea asupra naturii lui Dumnezeu	6
III.2. Viziunea asupra antropologiei	6
III.3. Viziunea asupra epistemologiei.....	7
III.4. Viziunea asupra eticii.....	7
III.5. Viziunea asupra escatologiei	8
IV. Abordări educaționale	10
V. Concluzie	13
Bibliografie.....	14

Cristian Ovidiu Lucaci este doctorand în cadrul Universității „Al. I. Cuza”, Facultatea de Filosofie studiind problema răului din perspectiva scriitorului C.S. Lewis. A urmat cursurile de vară ale Universității Cambridge, Summer School of Apologetics și o serie de specializări de tip master și universitare în Italia și România pe apologetică, filosofie, teologie. Din anul 2000 a predat ca și profesor limba engleză și religie, iar în prezent este director în cadrul Colegiului Richard Wurmbrand Iași.

Introducere

În România secolului al XXI-lea, cultura educațională dominantă valorizează prezentul și este însetată să facă față provocărilor viitorului, căzând foarte frecvent în capcana ignorării trecutului care, de altfel, merită o subliere continuă. Pentru a remedia situația, educatorii contemporani trebuie să afirme sau să reafirme principiile educaționale postulate de credința creștină și identificate de educatori în trecut. Luând în considerare paradigma creștină, nu facem altceva decât să subliniem rolul determinant al teologiei în gândirea și practica educației creștine.

Prin urmare paradigma creștină asupra educației nu este altceva decât un sistem filosofic prin care abordăm lumea care ne înconjoară. În termeni plastici, acest *Weltanschauung* (literal „privire înspre lume”) nu este altceva decât perechea de ochelari prin care privim lumea, busola după care ne ghidăm la modul practic în viață. Nimeni nu acționează multă vreme în contradicție cu concepțiile de viață pe care le are. Există o strânsă relație între sistemul de valori și tiparele comportamentale care rezultă din acesta.

Ideile au consecințe, de aceea este vital să ne punem întrebarea ce idei sădim în mințile și inimile celor care stau în fața noastră. Dacă ideile sădite reflectă adevărul (veritologie), binele (etica) și frumosul (estetica), atunci acestea oferă ocazia optimă de a da roade vizibile în practică. Educația a constituit întodeauna un factor major în formarea sistemelor de credințe sau perspectivelor asupra lumii și vieții indivizilor sau societăților. În primul rând, trebuie să clarificăm termenii în care discutăm despre paradigma creștină. În al doilea rând, este nevoie să înțelegem contextul în care are loc educația și care sunt provocările la care trebuie să răspundem. În al treilea rând, vom încerca să înțelegem diferența dintre două perspective de bază asupra lumii și vieții. Iar în final, voi sugera un model trinitarian de abordare a paradigmei creștine în domeniul educației.

I. Definiție

Când discutăm despre paradigma creștină a educației, trebuie să afirmăm că prin natura ei este o disciplină „preparadigmatică”¹, în sensul că îi lipsește un cadru dominant care să îi dirijeze abordarea teoretică și practică. Afirmând natura preparadigmatică nu facem decât să celebrăm locul libertății și creativității în oferirea unor răspunsuri la provocările procesului de predare și învățare din perspectivă creștină. Aceasta, însă, nu îi scutește pe educatori de responsabilitatea de a dezvolta principii și direcții pentru practica care reprezintă o un model de abordare a educației creștine.

De altfel, trebuie menționat că în Biblie nu găsim termenul de „educație”. Cu toate acestea, ea are foarte multe de spus în domeniul „învățăturii”, „instruirii”, „formării” și „uceniciei”. Totuși, fiecare din acești termeni este strâns legat de conceptul de „educație”. Există multe definiții ale educației, dar cea dată de dicționarul Webster le rezumă destul de bine: „Procesul prin care copiii și tinerii își dezvoltă cunoașterea, deprinderile, abilitățile și caracterul în special prin instruire formală, formare și studiu.”²

Educația creștină se definește ca procesul de însușire a istoriei și adevărului creștin, a valorilor, atitudinilor și modului de viață creștin, care conduce la schimbarea persoanelor, a comunităților și societății. Cu alte cuvinte, paradigma creștină a educației presupune informare, formare și transformare.

¹ Robert W. Panzimo, *Principles & Practices of Christian Education, An Evangelical Perspective* (Grand Rapids, Michigan: Baker Book House, 1992), pp. 9-10.

² <http://www.yourdictionary.com/education>

II. Contextul educației

În cartea sa, *Understanding the Times*, David Noebel discută varietatea de perspective dominante în lumea contemporană.³ În realitate acestea se reduc la o simplă observație: pentru o persoană pot exista, în principal, doar două concepții despre lume și viață. O perspectivă *centrată pe om* și o perspectivă *centrată pe Dumnezeu*.

Diferența dintre cele două perspective asupra lumii și vieții este extrem de critică pentru viitorul societății noastre. Generației contemporane i se mai spune și „generația X”. Este o generație de căutători. Este într-o căutare disperată după scop și sens în viață. Însă contextul acestei căutări nu a apărut la întâmplare, într-un vid sau peste noapte. S-a ajuns aici de-a lungul mai multor schimbări de orientare a societății noastre. Un autor necunoscut a surprins foarte bine panta descendentă a societății noastre atunci când a afirmat că: în anii 1950 copiii și-au pierdut inocența, în anii 1960 au ieșit de sub orice autoritate, în anii 1970 au denaturat sensul dragostei, în anii 1980 au rămas fără speranța, iar în anii 2000, în opinia lui Glen Schultz⁴, copiii au pierdut semnificația ideii de adevăr.

Schimbarea în ceea ce privește semnificația adevărului s-a dezvoltat în timp printr-un proces deliberat, lent, condus în principal de paradigmele educaționale. Odată, se credea despre adevăr ca fiind absolut și obiectiv. Existau unele lucruri care erau considerate adevărate în toate timpurile, în orice circumstanțe și pentru toți oamenii. Scopul educației era să îi învețe pe elevi să descopere adevărul, așa încât să cunoască principiile unei vieți morale.

Influența filosofiei iluministe a schimbat adevărul din ceva ce este absolut într-un lucru care este întotdeauna relativ. Astfel, s-a schimbat și scopul educației. Ea este acum un proces prin care elevii învață să adapteze adevărul pentru a-l potrivi diferitelor circumstanțe sau contexte. În 1972, Simon, Howe și Kerschenbaum au lansat o carte extrem de

³ David A. Noebel, *Understanding the Times: The Religious Worldview of our Day and the Search for Truth* (Eugene, Ore.: Harvest House Publishers, 1994).

⁴ Glen Schultz, *Kingdom Education: God's Plan for Educating Future Generations* (Nashville: LifeWay Press, 2006) p. 26.

influentă, *Values Clarifications*. Scopul cărți a fost de a-i angaja pe profesori și elevi în formularea și examinarea activă a valorilor, astfel încât alegerile și deciziile lor să fie conștiente și deliberate, bazate pe propriul sistem de valori.⁵

Cultura contemporană se află sub influența filosofiei de viață postmoderniste. Postmodernismul postulează că nu există ideea de adevăr. De aceea, educația se aliniaza scopului de a-i ghida pe elevi în a crea adevărul care să fie în concordanță cu propriul sistem de credințe și valori. Astfel, adevărul devine un construct social al unei culturi; ideile trebuie formulate folosind limbajul acelei culturi. Richard Rorty, profesor de științe umaniste la Universitatea din Virginia, argumentează că nu există posibilitatea unui adevăr care să transeandă toate culturile. Aceasta deoarece acolo unde nu există propoziții, nu există adevăr, iar propozițiile și limbile din care fac parte nu sunt decât niște construcții umane. Din moment ce adevărul este creat de indivizi, atunci toate adevărurile trebuie să fie, în mod egal, valide. Pentru postmoderniști nu există adevăr, ci doar adevăruri. Nu există principii, doar preferințe. Așa cum observa Stanley Hauerwas, ceea ce credem, gândim și simțim face toată diferența în ceea ce facem și cine suntem.⁶

⁵ Simon, Howe, Kirschenbaum, *Value Clarification: A Handbook of Practical Strategies for Teachers and Students* (New York: Hart Publishing Co., 1972), citat în Josh McDowell, *Knowing Good from Evil* (2002), <<http://www.Josh.org>> , 1 Noiembrie 2002.

⁶ Stanley Hauerwas, *Character and the Christian Life: A study in Theological Ethics* (San Antonio: Trinity University Press, 1975), pp. 227-28, 125.

III. Concepții de bază despre lume și viață

Paradigma creștină a educației are la bază concepția teistă, supranaturalistă cu privire la la realitate, în consecință cu privire la adevăr. Prin urmare, trebuie să înțelegem diferențele dintre perspectiva umanistă și perspectiva teistă în încercarea lor de a răspunde la întrebările fundamentale ale vieții.

III.1. Viziunea asupra naturii lui Dumnezeu

Perspectiva umanistă susține că omul este sursa supremă a responsabilității și puterii. În cuvintele lui Corliss Lamont, „supranaturalul, de obicei conceput sub forma unor zei cerești sau raiuri nemuritoare, nu există.”⁷ Perspectiva teistă asupra lumii și vieții susține că există un singur Dumnezeu, care a creat această lume și este suveran în toate lucrurile.

III.2. Viziunea asupra antropologiei

Există două întrebări fundamentale la care trebuie să răspundem dacă dorim să ajungem la o înțelegere profundă în ceea ce privește educația creștină. Prima întrebare: Este educația necesară? A doua, de importanță egală: Dacă educația este necesară, când a devenit ea necesară?

Perspectiva centrată pe om susține că omul a ajuns în poziția actuală prin evoluția în lanțul vieții și este esențialmente bun sau, în cel mai rău caz, neutru. La cursurile de psihologia copiilor, am studiat abordarea lui John Locke care crede că fiecare copil s-a născut *tabula rasa*, adică nu nimic mai mult decât o tablă ștersă. Desigur, aceasta conduce la credința că mediul și/sau educația fiecărui individ va determina succesul viitor. Lamont afirma, „Nu există nici păcat original, nici virtute. Nu există decât natura umană care este în esență flexibilă și educabilă.”⁸ Perspectiva teistă admite că Adam a fost creat în inocență, apoi a păcătuit și, de atunci, toți oamenii se nasc cu o natură păcătoasă care are nevoie de regenerare. Oponenții acestei perspective susțin că acest concept de depravare umană duce la abuzul și neglijarea copiilor. Teismul contrargamentează această idee prin afirmarea

⁷ Tim LaHaye, *The Battle for the Mind* (Old Tappan, NJ, Fleming H. Revell Co., 1980), p. 71.

⁸ LaHaye, p. 70.

faptului că fiecare copil are valoare în fața lui Dumnezeu și că educația este necesară pentru a arăta elevilor nevoia de schimbare.

III.3. Viziunea asupra epistemologiei

Perspectiva umanistă consideră cunoașterea ca fiind un conglomerat de fapte. Asa-numiti experti în educație afirmă că cunoașterea este întotdeauna neutră, explicând că e întotdeauna greșit să atașezi vreun sens cunoașterii în forma ei cea mai pură. Cunoașterea trebuie golită de orice conotații religioase, elemente ale credinței.

Nu întotdeauna a fost așa. Înaintea Iluminismului, cunoașterea întotdeauna a purtat anumite valori care nu puteau fi separate de faptele însele. Din moment ce Dumnezeu este Adevărul, atunci învățăm să înțelegem natura lui Dumnezeu urmărind cunoașterea, înțelepciunea și priceperea.

III.4. Viziunea asupra eticii

Societatea strigă din răsuputeri că nu există absoluturi morale. Este evident că societatea ține neaparat să postuleze această afirmație ca pe un absolut. Putem deduce, în consecință, că societatea se aliniază în fața unui singur absolut: moralitatea este determinată de societate și nu are nevoie de standarde absolute. Din nou în cuvintele lui Lamont: „Pentru umaniști nici un act uman nu este bun sau rău în el însuși. Dacă este un act bun sau rău va fi judecat după consecințele lui pentru individ și societate.”⁹

A acționa în mod etic înseamnă în general a acționa conform unui imperativ care este întotdeauna considerat bun sau drept. Cei care susțin perspectiva teistă susțin că determină standardul pentru moralitate pe baza valorilor absolute date de Dumnezeu, standardul fiind absolut și nu se schimbă în funcție de circumstanțe.

⁹ LaHaye, p.73.

III.5. Viziunea asupra escatologiei

Existențialistul crede că viitorul este acum. Odată ce ziua de azi a trecut, nu mai are relevanță ce se va întâmpla mâine. Preocuparea centrală este întotdeauna fericirea omului în această existență și nu într-un tărâm imaginar de nicăieri dincolo de mormânt.

Viitorul este mai mult decât această existență temporală, pământească a omenirii. Dumnezeu este fără început și fără sfârșit. În *Psihologia Viitorului*, Alvin Toffler declară: „Toată educația derivă dintr-o anumită imagine a viitorului. Dacă imaginea despre viitor, susținută de societate, este inexactă, sistemul ei educațional îi va trăda tineretul.”¹⁰ Pentru teiști există speranță. Viața nu se termină la mormânt și educația are valoare eternă.

Întrebările care trebuie să ni le asumăm sunt: Care este imaginea societății noastre despre viitor? Și având la bază această imagine, îi va trăda oare sistemul educațional al societății pe tineri?

Doi factori vor determina tipul de rezultat pe care elevii îl vor dezvolta din experiențele lor educaționale: ceea ce sistemul educațional crede a fi realitatea ultimă și ceea ce sistemul educațional crede a fi adevărul ultim. Conceptele noastre despre realitate și adevăr vor determina valorile și, prin urmare, vor determina rezultatele pe care le observăm în copiii noștri.

Odată ce înțelegem aceste lucruri, putem să tragem trei concluzii alarmante. Conceptele unei persoane despre *realitate* și *adevăr* îi determină *credințele*! Credințele unei persoane îi formează *valorile*! Valorile unei persoane îi determină *acțiunile*!

¹⁰ Alvin Toffler, <http://www.ntlf.com/html/lib/quotes.htm>

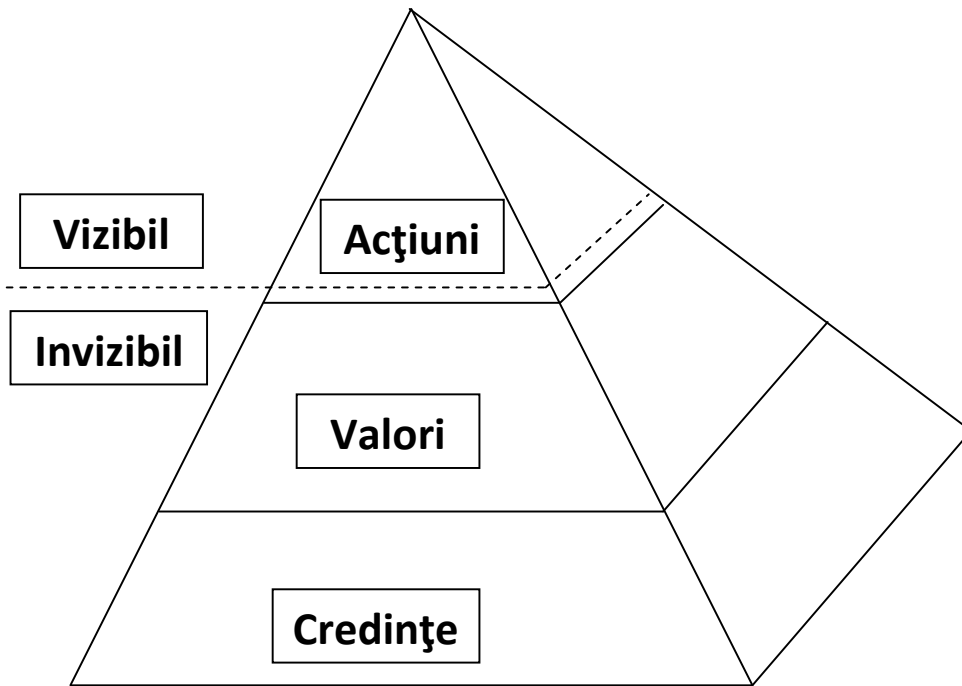

Figura 1. Icebergul comportamentului uman

IV. Abordări educaționale

De prea multe ori, educatorii sunt preocupați de acțiunile și aparențele exterioare ale elevilor. Ne grăbim să le aducem aminte cum să se îmbrace, cum să acționeze, unde să meargă și unde să nu meargă, la ce să nu se uite și ce să nu asculte. Iar dacă aceștia eșuează în a ne urma directivele, consecința naturală este de a crea și mai multe reguli.

De aceea, predarea trebuie să aibă impact la nivelul invizibil, al credințelor fundamentale despre lume și viață. Josh McDowell subliniază acest punct destul de clar atunci când afirmă: „În timp ce noi ne îngrijorăm de ce ar putea fi ispitiți copiii noștri să facă, ar trebui să fim mult mai îngrijorați de ideile pe care ajung să le creadă.”¹¹ Trebuie să înțelegem că educația unui copil îi va determina perspectiva asupra lumii și vieții și că aceste principii ne mandatează să le acordăm toată atenția.

Putem distinge o abordare a educației care să îl aibă în centru pe Dumnezeu din abordările care se concentrează pe asupra diferitor centre. Hollis S. Caswell¹² a identificat un cadru care distinge trei centre pentru educație. El a descris interesele elevilor, funcțiile sociale și cunoașterea organizată ca fiind elemente centrale ale educației indiferent de paradigmele și abordările filosofice. Într-un sens comparativ și relativ, educatorii au accentuat unul dintre elemente ca având prioritate și, prin urmare, determinant pentru ca predarea și învățarea să fie eficiente.

Educatorii creștini susțin că educația care îl are în centru pe Dumnezeu oferă o alternativă și o perspectivă creștină asupra lumii și vieții asigură distinctivitatea care ghidează întregul proces educațional. Ce înseamnă, deci, o abordare a educației care îl are în centru pe Dumnezeu și cum se relaționează ea la cadrul lui Caswell?

¹¹ Josh McDowell și Bob Hostetler, *Beyond Belief to Convictions* (Wheaton, Ill.: Tyndale House Publishers, 2002), p.5.

¹² Ronald G. Habermas a dezvoltat această abordare pe baza lucrării lui Caswell și Campbell, *Curriculum Development*, p. 141-189, și Pazmino, *Foundational Issues*, p. 111-113.

Tabel 1. Abordări educaționale

	Interesele elevului	Funcțiile sociale	Învățare organizată
Centrul	Centrată pe persoană	Centrată pe societate / comunitate	Centrată pe subiect sau pe conținut
Nevoia	Nevoile și interesele pe care elevii le „simt”	Nevoile și așteptările anticipate ale comunității	Nevoi legate de parcurgerea adecvată a materialului
Curriculum-ul	Ordonare psihologică (de ex. „Ce ai dori să studiezi?”)	Ordonare culturală (de ex. „Cu ce ar ajuta grupul?”)	Ordonare logică (de ex. „Ce reprezintă cea mai bună secvențiere a materialului?”)
Accentul	Momente de învățare, experiențe de genul „Aha!”	Procese de socializare, contextualizare	Valoarea prescrisă a subiectelor universale și a curriculum-ului.
Limitarea	Poate ignora responsabilitățile sociale și învățarea organizată	Tendința de a perpetua status quo-ul; cercetare și creativitate limitate	Are potențialul de a ignora limitele cognitive, educația formală; transferul învățării neglijat

În primul rând, paradigma creștină are ca punct de pornire autoritatea lui Dumnezeu, așa cum este ea revelată în Sfintele Scripturi și înțeleasă prin rațiunea și experiența umană, corporativ și individual. Din Scripturi derivă principiile esențiale care influențează gândirea și practica educațională. Un astfel de principiu este afirmația că tot adevărul este adevărul lui Dumnezeu, ceea ce implică o unitate în cadrul adevărului și o corespondență între adevăr și realitate. Bineînțeles, că acest lucru nu ne scutește de hermeneutica textului și de provocarea de a contextualiza adevărurile biblice în contextul contemporaneității. Paradigma creștină nu neglijează cunoașterea pe care o descoperim prin natură, raționalitate, tradiție, istorie, intuiției și chiar imaginație.

O altă posibilă terminologie pentru paradigma creștină este „educație trinitariană”, care denotă cele trei elemente educaționale esențiale ale conținutului, persoanelor și

contextului societății care sunt înțelese în relație cu întreaga revelație a lui Dumnezeu. Educația trinitariană poate fi discutată în relație cu înțelegerea teologică a Dumnezeirii ca trinitate. Dumnezeu ca Tată/Creator poate fi văzut ca sursa adevărului și conținutului. Dumnezeu ca Fiu/Mântuitor apare ca întrupat în persoana lui Isus Cristos. Fiul apare ca persoană, cel care aduce transformare ființelor umane. De aceea, a doua persoană a trinității are o legătură specială cu cel de-al doilea element al educației trinitariene, și anume cu persoana. Dumnezeu ca Duh/Susținător poate fi văzut ca agentul formativ în comunitatea creștină. Astfel, cea de-a treia persoană a trinității are legătură cu cel de-al treilea element al educației trinitariene, cu contextul comunității sau al societății.

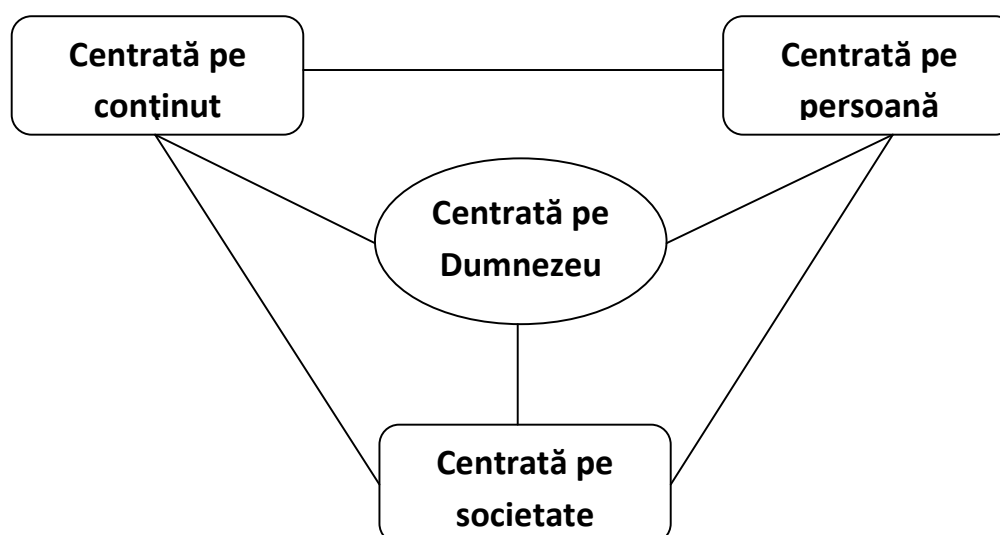

Figura 2. Educația trinitariană

În practică acest lucru se traduce prin importanța predării conținutului unor persoane care se află în contextul comunității. Mai important, însă, este să îi ajutăm pe elevi să descopere care este perspectiva creștină asupra obiectelor de studiu, asupra lor înșile și a altora și asupra comunității sau societății din care fac parte. În primul rând, perspectiva creștină afirmă aspectele multiple ale adevărului așa cum se distinge el în cadrul diferitelor obiecte și subiecte studiu. În al doilea rând, ea recunoaște valoare și demnitatea infinită a

tuturor persoanelor. Iar în al treilea rând, perspectiva creștină atestă preocuparea adecvată pentru responsabilitățile umane în relație cu comunităților umane.

V. Concluzie

Când vorbim despre educație, nu avem în vedere un pachet de informații care sunt transmise impersonal generației următoare, trebuie să pornim de la cele două întrebări fundamentale despre lume și viață: care este realitatea ultimă și care este adevărul? Din perspectiva paradigmei creștine, răspunsul la cele două întrebări determină niște valori fundamentale în ce privește elevul ca persoană umană și cunoașterea ca posibilitate. Educația înseamnă informare, formare și transformare. Acest lucru este posibil doar într-o paradigmă trinitariană care îl are în centru pe Dumnezeu și concentrează, în egală măsură, asupra persoanei, asupra societății și asupra conținutului. Prin urmare, putem afirma că paradigma creștină oferă în definitiv o educație holistică a personalității.

Bibliografie

- Cucoș, Constantin – Educația religioasă, Repere teoretice și metodice, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Hauerwas, Stanley – *Character and the Christian Life: A study in Theological Ethics*, Trinity University Press, San Antonio, 1975.
- LaHaye, Tim – *The Battle for the Mind*, Fleming H. Revell Co., Old Tappan, NJ, 1980.
- Momanu, Mariana – *Introducere în teoria educației*, Editura Polirom, Iasi, 2002.
- McDowell, Josh și – *Beyond Belief to Convictions*, Tyndale House Publishers,
Hostetler, Bob Wheaton, Ill., 2002.
- Noebel, A. David – *Understanding the Times: The Religious Worldview of our Day and the Search for Truth*, Harvest House Publishers, Eugene, Oregon, 1994.
- Panzimo, W. Robert – *Principles & Practices of Christian Education, An Evangelical Perspective*, Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1992.
- Schultz, Glen – *Kingdom Education: God's Plan for Educating Future Generations*, LifeWay Press, Nashville, 2006.
- Tye, B. Karen – *Basics of Christian Education*, Chalice Press, St. Louis, Mo., 2000.